

Riskante sme

Zakenlunches, een geslaagde transactie, kerst- of vrijdagmiddagborrels, er valt vaak iets te vieren op het werk en dat is goed voor de teamspirit. Bij dat vieren hoort alcohol. Gezellig, maar het heeft ook negatieve effecten: van dronken bazen die in de plantenbak vallen tot zelfs financiële schade voor het bedrijf. 'Niet drinken is geen optie. Dan hoor je er niet bij' » Dominique Haijtema

Eerst was het nog grappig. De nieuwe collega bij het gerenommeerde advocatenkantoor probeerde op een van zijn eerste werkdagen omslachtig zijn computer op te starten. Wachtwoord vergeten. Zweet op het voorhoofd en een kegel die tot aan de overkant te ruiken was. Advocaat Marius de Jong hielp de nieuweling uit de brand. Maar deze ochtend bleek helaas geen uitzondering. Zeker drie keer in de week ruikt De Jong inmiddels het drankgebruik bij zijn collega, die vaak ook te laat op het werk verschijnt.

Alcohol is het populairste genotmiddel van werkend Nederland. Deze maand wordt weer massaal het glas geheven om de kerstdagen in te luiden, het jaar af te sluiten of juist goed te beginnen. Ook gedurende het jaar valt er altijd wel iets te vieren: een geslaagde businessdeal, lancering van een nieuw product, de vrijdagmiddagborrel.

Volgens onderzoek van het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ) drinkt 90% van de Nederlandse bevolking alcohol. Daarvan drinkt zo'n 40% aansluitend aan het werk en 4% voorafgaand of tijdens het werk. Van de werkende beroepsbevolking drinkt volgens hetzelfde onderzoek 20% excessief. Dat betekent minimaal 20 glazen alcohol voor mannen en 14 glazen voor vrouwen per week. Bijna 4% van de Nederlandse beroepsbevolking is echt verslaafd aan alcohol. Onder wer-

kende mannen vormen alcoholproblemen zelfs de meest voorkomende psychische stoornis. Uit onderzoek van vakblad Management Team bleek tevens dat een op de vier managers drankmisbruik op de werkvloer signaleert.

De economische schade van alcoholmisbruik is behoorlijk. Zo bracht adviesbureau KPMG in 2001 de totale kosten van alcoholzorg in Nederland in kaart. Die liegen er niet om: de kosten

'ALS ER OP DONDERDAG EEN KERSTBORREL WAS, NAM IEDEREEN DE VRIJDAG ALVAST PREVENTIEF VRIJ'

die door verslavingszorg, werkverzuim, misdrijven en overtredingen ontstaan, beliepen toen €2,6 mrd. Wereldwijd veroorzaakt alcoholgebruik bijna net zoveel doden en ziektes als roken en hoge bloeddruk.

Handtastelijke baas

Hoezeer alcohol en werk met elkaar verweven zijn, blijkt uit een persoonlijke inventarisatie. Een rondvraag levert tientallen anekdotes op over eigen dronkenschap of die van bazen en collega's. Kerstborrels waarbij de baas handtas-

telijk wordt en de volgende dag met een rood hoofd zijn excuses moet maken, een vrouwelijke collega die zo dronken werd op een bedrijfsborrel dat zij op weg naar huis van haar fiets viel en de volgende dag met een blauw oog op het werk verscheen.

Peter Meijerink vindt er allemaal niet zo veel mis mee. De consultant was onlangs drie dagen met zijn bureau 'op de hei'. Dan wordt er hard gewerkt, maar 's avonds net zo hard gedronken. En ja, ook hier komen uitglijers voor. Van letterlijke op de dansvloer, omvallen bij een stoplicht tot wakker worden naast een collega op de hotelkamer. Allemaal niet zo dramatisch, vindt hij. 'Ik heb liever een leidinggevende die eens omvalt van de drank, dan een die consequent de schone schijn ophoudt en de moraalridder uithangt.' De borrels komen de onderlinge verstandhouding duidelijk ten goede, vindt hij. 'Je bent meer vriend dan collega en hebt meer voor elkaar over.' Ook zorgt de alcoholconsumptie er volgens hem voor dat irritaties makkelijker worden besproken of dat er ruzie wordt gemaakt en daarmee de lucht wordt geklaard.

Volgens Meijerink zijn het vooral collega's met relatieproblemen of singles die regelmatig te veel drinken. Een vrijdagmiddagborrel is dan een uitlaatklep en laat de stress even naar de achtergrond verdwijnen. 'Zolang je output op het werk er niet onder lijdt, is er niets aan de hand', vindt de consultant. 'Het is juist sociaal

erolie

en menselijk.' Meijerink kent slechts één of twee geheelonthouders en dat zijn nu niet bepaald de 'gezelligste en meest dynamische types'.

Dat bedrijfsborrels inderdaad voordelen hebben, blijkt ook uit een onderzoek van ING Bank onder mkb-ondernemingen. Ze vergroten de creativiteit omdat aan de borreltafel mooie ideeën kunnen ontstaan en ook de meer introverte collega's dan hun mond durven open te doen. Het onderzoek laat zich overigens niet uit over het effect van alcohol op die creativiteit.

Ook Anja Dekkers ziet voordelen van gezamenlijke borrels. Zij werkte als adviseur bij een gemeente waar 'onwijs veel werd gezopen. Er was elke week wel weer een borrel voor het een of ander. Als er op donderdag een kerstborrel was, nam iedereen de vrijdag dan ook preventief vrij.'

Volgens haar kwamen de vele borrels het informele contact, de teambuilding en de verbroedering ten goede. 'Daar spreek je elkaar een stuk makkelijker dan overdag.'

Haar leidinggevende viel tijdens een borrel tot drie keer in de plantenbak en probeerde elke keer te doen alsof er niets aan de hand was. Slapstick. Iedereen moest er heel hard om lachen. Vooral omdat hij normaal gesproken een 'nare, arrogante man was'. Dan ben je wel even opgelucht dat ook hij zich wel eens misdraagt, aldus Dekkers. Maar échte dronkenschap vindt zij niet kunnen. 'Best zielig als je jezelf niet in de hand kunt houden.'

Schade voor bedrijven

Opmerkelijk genoeg zijn er vrij weinig onderzoeken te vinden naar de effecten van alcohol op de prestaties op het werk. Terwijl alcoholgebruik de lichamelijke en intellectuele prestaties duidelijk negatief beïnvloedt, aldus verslavingsarts Pieter Bodewits (zie hiernaast 'Effecten op werk'). Hij is directeur van The Home Clinic, een kliniek die alcoholverslavingen aan huis behandelt. 'Alcoholgebruik is niet alleen slecht voor de productiviteit en de kwaliteit van de productie, maar verhoogt ook het risico op arbeidsongevallen. Bovendien leidt het tot meer verzuim. Ik denk dat veel bedrijven niet goed doorhebben welke schade zij door alcoholgebruik oplopen.'

De verslavingsarts vindt dat de schadelijke effecten van alcohol een groot taboe vormen in de meeste bedrijven. Alcoholconsumpties zijn vanzelfsprekend en bedrijven zijn huiverig om zich in de privé sfeer van medewerkers te mengen. Een alcoholbeleid zou als moraliserend of betuttelend kunnen worden ervaren. Terwijl door-

zakken op een doordeweekse avond wel degelijk invloed heeft op de werkprestaties de dag erna.

Volgens Bodewits schrikken bedrijven en managers zich wild als zij doorhebben wat een alcoholprobleem of -verslaving voor kosten met zich meebrengt, en het zou goed zijn hier meer aandacht aan te besteden. 'Als ik mijn cliënten eenmaal voorreken wat een verslaving gemiddeld kost, gaan ze bijna allemaal overstag en willen een behandeling.'

Volgens advocaat De Jong, die de negatieve gevolgen van alcoholgebruik bij zijn collega goed kan zien, is en blijft alcohol een prima middel om te ontspannen na een drukke werkdag. Hij drinkt zelf ook regelmatig, maar probeert er wel op te letten twee alcoholvrije dagen per week te hebben. 'Ik drink gemiddeld 25 glazen per week. Je slaapt toch slecht als je iets te veel hebt gedronken, en dat voel je de volgende ochtend. Maar op vrijdagavond mag ik wel los. Dat alcohol slecht is voor mijn lever, is mijn eigen verantwoordelijkheid.'

Onlangs kaartte hij het drankprobleem van zijn collega bij een van de partners van het advocatenkantoor aan. Deze reageerde laconiek: 'Tja, zo heeft iedereen wel wat.' Deze reactie verbaasde De Jong niet, omdat hij het idee heeft dat zijn leidinggevende ook vaak te veel drinkt. 'Ik had hem laatst 's avonds aan de telefoon en kon hem niet verstaan omdat hij zo lalde, en hij valt ook wel eens om tijdens een borrel.' De Jong vindt het niet zo erg. 'Hij is een maffketel, maar wel een goede en faire leidinggevende met een scherp verstand. Maar goed, wie weet hoe briljant hij zou zijn als hij niet zou drinken.' De collega presteert wel duidelijk onder de maat, stelt hij. Er worden op kantoor veel grappen over hem gemaakt. De Jong voorspelt dat het probleem

Effecten op werk

Alcoholgebruik heeft invloed op het functioneren. Hoe groot dit effect is, hangt onder andere af van de hoeveelheid en snelheid van drinken. De volgende effecten kunnen optreden bij overmatig alcoholgebruik:

- concentratievermindering
- verstoorde motoriek
- onnauwkeurig werken
- in slaap vallen op het werk
- zelfoverschatting
- verstoorde waarneming
- verstoorde informatieverwerking
- te laat komen of te vroeg vertrekken
- vaker afwezig zijn/ziekteverzuim
- ruzie, agressiviteit of geïrriteerdheid naar collega's
- niet luisteren naar leidinggevende

zich binnenkort vanzelf oplost, het arbeidscontract van de collega wordt waarschijnlijk niet verlengd.

Er wordt in Nederland wel erg laconiek en tolerant gedaan over alcohol op het werk, vindt counselor Pim Bekker van Alcoholconsulent.nl, die bedrijven adviseert en particulieren met alcoholproblemen helpt. Verslavingsarts Pieter Bodewits is het daarmee eens. 'In Duitsland of België is het absoluut not done om aangeschoten te zijn op een zakelijke borrel.' Voormalig hr-manager Bekker weet als geen ander hoe moeilijk het is om te stoppen met drinken. Hij werd jaren geleden chronisch ziek, waardoor hij geen alcohol meer mocht drinken. Toen moest hij zijn verslaving onder ogen zien. 'Het was lastig om ervan af te komen, vooral omdat het maatschappelijk zo geaccepteerd is om te drinken. Alcohol

is de norm. Als je niet meer drinkt, kun je niet meer zo makkelijk met alles meedoen. Op een gegeven moment beginnen mensen echt te zwammen als ze aangeschoten of dronken zijn.'

Stoppen met drinken is weliswaar lastig, maar de omgeving reageert uiteindelijk wel positief, is de ervaring van Bekker. Hij hoeft nooit veel uit te leggen en houdt het op verklaringen als 'te druk' of 'ik heb de laatste tijd genoeg gehad' als hem wordt gevraagd waarom hij niet drinkt. 'Mijn cliënten maken zich er vaak zorgen over hoe de omgeving zal reageren. Onterecht, blijkt meestal. Ze ontdekken snel wie hun echte vrienden zijn en met wie ze eigenlijk alleen maar kunnen drinken.'

Risicogroepen

Tot Bekkers cliënten behoren journalisten, ondernemers en salesmanagers. 'Het zijn veelal hoger opgeleiden met een behoorlijke werkdruk en stress. Niet drinken is voor hen geen optie. Dan hoor je er niet meer bij. Eerst is het gezellig, dan wordt het een gewoonte en dan heb je ineens alcohol nodig om te kunnen ontspannen. De hoeveelheid stijgt ongemerkt. Je hebt steeds meer nodig om hetzelfde effect van ontspanning te bereiken.'

De risicosectoren oftewel de bedrijfstakken waar de meeste alcohol wordt gedronken zijn volgens onderzoek van NIGZ de bouw, scheepvaart, transport, media, horeca, advocatuur en consultancy. Branches waar de werkdruk hoog is en onregelmatige werktijden of overwerk de norm zijn. Van groot belang is verder hoe de 'alcoholcultuur' op het werk is. Is het normaal of vanzelfsprekend dat er regelmatig met elkaar wordt gedronken, is alcohol beschikbaar op het werk en hoe is de houding van de leiding ten opzichte van alcoholische consumpties?

Slechts 30% van Nederlandse bedrijven heeft volgens NIGZ een alcoholbeleid of richtlijnen omtrent het gebruik van alcohol. Bijvoorbeeld dat drinken onder werktijd niet is toegestaan. Meestal gaat het om

een gedragscode die lang niet altijd schriftelijk is vastgelegd. Wettelijk is niets vastgelegd over alcohol en werk (zie hiernaast 'Ontslag bij dronkenschap?').

Arts Pieter Bodewits en counselor Pim Bekker zien beiden dat het 'not done' is om in Nederland over alcoholgebruik te praten. 'Een directielid van een softwarebedrijf was cliënt bij mij en zei dat hij eigenlijk zijn hele managementteam naar mij

'IN DUITSLAND OF BELGIË IS HET ABSOLUUT NOT DONE OM AANGESCHOTEN TE ZIJN OP EEN ZAKELIJKE BORREL, NEDERLANDERS ZIJN VEEL LACONIEKER'

toe moest sturen. Hij durfde het niet aan te kaarten en is toen maar zelf uit het bestuur gestapt', zegt Bekker.

Bedrijven hebben volgens hem wel degelijk baat bij het bespreekbaar maken van het onderwerp. 'Het moet geen moraliserende discussie worden, maar duidelijke richtlijnen zijn zeker wenselijk en excessieve drinkers moeten gesignaleerd worden en hulp krijgen.' Een bedrijfsarts of personeelsafdeling kan het onderwerp bijvoorbeeld op de bedrijfsagenda zetten. Bodewits en Bekker vinden verder dat leidinggevenden een duidelijke voorbeeldfunctie hebben. Maar het blijft een heikel onderwerp. 'Je kunt een alcoholbeleid nu eenmaal niet afdwingen', zegt Bodewits. 'Je hebt een rechte rug en karakter nodig om dit aan te durven kaarten in je organisatie.'

Sommige werknemers vinden blijkbaar dat de verantwoordelijkheid voor alcoholgebruik niet alleen bij hen ligt. Zo kreeg een Zuid-Koreaanse vrouw vorig jaar €24.000 smartengeld omdat zij zich gedwongen voelde door haar baas om bij officiële etentjes flink te drinken. Een Nederlandse vrouwelijke manager kreeg onlangs een boete omdat zij vier keer de toegestane

hoeveelheid had gedronken terwijl ze autoreed. Haar verklaring? Vanwege haar managementfunctie werd ook zij 'gedwongen' met veel zakelijke borrels de contacten met klanten te onderhouden. Zij vergerde de boete te betalen en gaf haar werk de schuld.

Een slap verhaal, vinden de geïnterviewden. De verantwoordelijkheid ligt altijd bij de drinker. 'Je kunt het toch makkelijk bij twee glazen bier of wijn houden en verder spa drinken?', zegt advocaat De Jong. Voor wie moeite heeft met de sociale druk om alcohol te drinken heeft arts Bodewits een paar tips om relatief ongeschonden door de vele kerst- en nieuwjaarsborrels te komen. 'Zorg dat je met een glas wijn wordt gezien, maar drink dat niet altijd leeg en neem tussendoor steeds een glas water.' Zorg verder dat de borrel geen 'liquid dinner' wordt en maak gebruik van de pinda's of andere hapjes. 'Die zijn er niet voor niets, maar juist om je meer te kunnen laten drinken.' ■

De namen van de geïnterviewden zijn behalve die van de deskundigen om privacyredenen gefingeerd.

Ontslag bij dronkenschap?

Alcoholgebruik op het werk is niet bij de wet verboden. Een bedrijf kan wel voorschriften vaststellen over het gebruik van alcohol onder werktijd en vóór aanvang van het werk voor zover dat invloed kan hebben op de arbeidsprestatie.

Het Nieuw Burgerlijk Wetboek kent de ontslagreden: '...wanneer de werknemer zich ondanks waarschuwing overgeeft aan dronkenschap of ander liederlijk gedrag...' Werknemers met een alcoholprobleem dat hun functioneren structureel negatief beïnvloedt, riskeren ontslag op staande voet. De werknemer blijft zelf primair verantwoordelijk voor zijn alcoholconsumptie, maar de werkgever moet wel hulp aanbieden. Jurisprudentie wijst uit dat rechters eerst toetsen of de werkgever heeft voldaan aan goed werkgeverschap (omschreven in het wetboek) en de zorgplicht (arborichtlijn).

Test en hulp

Bent u een probleemdrinker? Doe de test op: www.drinktest.nl
Informatie over alcoholgebruik
NIGZ: www.nigz.nl
Trimbos Instituut: www.alcoholinfo.nl
Alcoholconsulent.nl:
www.alcoholconsulent.nl
The Home Clinic: www.thehomeclinic.nl
Jellinek: www.jellinek.nl

fd.nl
het financieele dagblad

Discussieer mee

Stelling: 'Collega's die geen alcohol drinken, vallen bij ons in het bedrijf buiten de boot.'
Reageer (eventueel anoniem) op deze stelling op www.fd.nl/carriere